

Рожков В.О., к.е.н.
старший викладач кафедри економіки підприємства
Запорізька державна інженерна академія
ep.zgia@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Рожков В.О. Формування ефективних інноваційних стратегій підприємств: проблеми та рішення. У статті розглядаються проблемні питання формування інноваційних стратегій розвитку підприємств. На основі аналізу науково-практичних розробок показується неефективність інноваційного розвитку підприємств та визначаються основні напрями вдосконалення механізмів розробки інноваційних стратегій.

Рожков В.О. Формирование эффективных инновационных стратегий предприятий: проблемы и решения. В статье рассматриваются проблемные вопросы формирования инновационных стратегий развития предприятий. На основе анализа научно-практических разработок показывается неэффективность инновационного развития предприятий и определяются основные направления совершенствования механизмов разработки инновационных стратегий.

Rozhkov V.O. Formation of effective innovative strategy of the enterprises: problems and decisions. In article problem questions of formation of innovative strategy of development of the enterprises are considered. On the basis of the analysis of scientifically-practical workings out the inefficiency of innovative development of the enterprises is shown, and the basic directions of perfection of mechanisms of working out of innovative strategy are defined.

У сучасних умовах перед українською економікою стоїть завдання її модернізації. Вирішення цього завдання можливе лише за умови активізації діяльності підприємств з розробки та реалізації інноваційних стратегій розвитку. Теперішня ситуація характеризується низьким ступенем інноваційної активності підприємств, що показує неефективність роботи промислового сектору, а отже, і наявність комплексу науково-практичних проблем, пов'язаних з формуванням ефективних інноваційних стратегій розвитку.

Розглянемо найбільш значимі з них, на думку автора.

1. Недостатня розробленість підходів до достовірної оцінки ефективності реалізації інноваційних стратегій розвитку підприємств.

Безумовно, інноваційні та інвестиційні проекти припускають досягнення певних цілей, спрямованих на підвищення ефективності. Водночас ця методика не зовсім підходить для оцінки ефективності інноваційних стратегій з різних причин. Найбільш значимі з них відображені в працях Ф.Ф. Юрлова, С.М.Яшина, А.Ф. Плеханова, Д.А. Корнілова [1]. До них відносяться:

- тривалість інноваційного проекту, як правило, більш висока, ніж у інвестиційного;
- новизна, життєвий цикл інновації, її конкурентоспроможність;
- більш високий ризик;
- досягнення кращих показників техніко-економічного розвитку підприємства порівняно з аналогами.

До того ж в основі інвестиційного проекту лежать доцільність його здійснення та орієнтація виключно на отримання комерційної, бюджетної та економічної ефективності.

Наявність цих диспропорцій в оцінці передбачає необхідність вдосконалення методики оцінки інноваційних стратегій у таких напрямках:

- методика оцінки інвестиційних проектів орієнтована на оцінку виключно абсолютної ефективності, в результаті чого не береться до уваги порівняльна оцінка ефективності, що передбачає вибір найбільш перспективних напрямів інноваційного розвитку. Орієнтація на максимальну віддачу від реалізації проекту абсолютно не враховує перспективи розвитку інновації. У зв'язку з цим початковим етапом оцінки ефективності повинен стати порівняльний аналіз інноваційних проектів з урахуванням не тільки інвестиційних критеріїв, але й показників інноваційної привабливості;
- методи оцінки інноваційних проектів повинні враховувати оцінку інтегрального показника, що дозволить оцінити загальну ефективність реалізації стратегії.

2. Недостатній рівень вивчення галузевого інноваційного ринку при виборі конкурентоспроможних напрямів інноваційного розвитку підприємства внаслідок відсутності ефективної системи управління підприємствами.

Розвиток підприємства можливий лише за умови його постійного пристосування до змін зовнішнього середовища. Орієнтація світової економіки на інноваційний шлях економічного розвитку, в рамках якого інновації вже не є елементом внутрішнього споживання країн, спонукає вітчизняні підприємства відповідати новим умовам господарювання.

Посилення конкуренції та скорочення життєвих циклів товарів у багатьох галузях промисловості призвело до значного відставання вітчизняних підприємств від світових виробників. Основною причиною такого стану справ, на наш погляд, є практична відсутність інформаційної бази про перспективні інноваційні розробки. Відсутність інформації для аналізу та оцінки змін, що відбуваються у світовій науці та техніці, не сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації економіки. Крім того, знижується можливість правильного вибору найбільш ефективних інноваційних проектів.

Наявність проблеми інформаційної забезпеченості інноваційної економіки посилюється наявністю проблем в управлінні підприємствами. Найбільш значущими управлінськими проблемами, що не сприяють формуванню ефективних інноваційних стратегій розвитку підприємства, є такі:

- відсутність ефективних власників, яке призвело до того, що основна мета функціонування підприємств зводиться виключно до отримання прибутку

та "викачування" ресурсів з підприємства, без урахування стратегічного (якісного) розвитку підприємств;

- відсутність системного підходу в управлінні підприємством, унаслідок чого зберігається замкнутість вітчизняних підприємств на власний потенціал з опорою на свої внутрішні джерела. Сфера придбання та запозичення науково-технічних досягнень зводиться здебільшого до закупівлі уречевлених технологій, втілених у готовому технологічному обладнанні, де споконвічно закладена додана вартість, заснована на зарубіжному інтелектуальному капіталу;

- зіткненням інтересів менеджменту та власників при визначенні шляхів і способів досягнення поставлених цілей у рамках стратегій;

- недостатня кваліфікація управлінських кадрів, що не дозволяє їм визначити основні напрямки розвитку організації, не говорячи вже про інноваційний розвиток та ін.

Таким чином, для вирішення даних проблем необхідне створення в організаційній структурі підприємств відділів інноваційного розвитку, що виконують такі функції:

- моніторинг перспективних інноваційних розробок з метою їх реалізації;
- визначення напрямів інноваційного розвитку;
- відбір найбільш перспективних інноваційних проектів.

Наявність такого відділу в структурі підприємства дозволить вирішити проблеми вибору найбільш ефективних інновацій, виходячи з потреб поточного часу.

3. Недостатня розробленість методів прогнозування життєвих циклів інновацій.

Прогнозування інноваційної діяльності належить до науково-технічного прогнозу і є, мабуть, однією з найважчих областей прогнозування. А на різних її стадіях прогноз не може бути однаковою за термінами та методами прогнозування. Відхід від єдиної системи прогнозування обумовлений неоднорідністю стадій інноваційного процесу, бар'єрами, що виникають під час його реалізації, труднощами з масовим впровадженням у виробництво, нестабільністю економічної та політичної обстановки в державі, а в даний час з економічною кризою. Виникли під час інноваційного процесу проблеми зумовлюють збільшення його тривалості.

Прогнозування як інноваційної, так і інших видів діяльності більшою мірою ґрунтується на даних минулих років. Для інноваційної діяльності це будуть дані про час проходження всього інноваційного циклу від стадії виникнення ідеї до стадії розповсюдження продукції [2].

4. Обмеженість власних інвестиційних ресурсів і неефективне фінансове планування при реалізації інноваційних стратегій.

В умовах кризи та складної економічної обстановки питання впровадження інноваційних розробок безпосередньо залежить від ступеня добробуту підприємства. У цій ситуації можливість для інноваційного розвитку мають тільки ті галузі й підприємства, у яких немає зарубіжних конкурентів (наприклад, видобуток корисних копалин, транспортні послуги, торгівля тощо).

Ці підприємства в до кризовий період мали можливість накопичити достатній капітал за рахунок високої норми прибутку, що й зумовлює їх більш вигідне становище порівняно з галузями, які функціонують в умовах жорсткої конкуренції.

Водночас велика частина підприємств, що належать до промислового комплексу, перебувають у дуже складному становищі та на сьогоднішній момент не мають достатніх ресурсів для здійснення інноваційної діяльності. При цьому зауважимо, що головним джерелом фінансування нових розробок є в основному власні кошти.

Разом з тим, власних коштів для реалізації інноваційної стратегії у підприємств недостатньо. Отже, виникає потреба в залученні додаткових коштів ззовні. У такій ситуації виникає потреба в розробці моделі оцінки доцільності залучення додаткових джерел фінансування, які забезпечують збереження власної ефективності підприємства.

5. Незабезпеченість отримання максимальної віддачі від конкурентоспроможних інновацій в умовах розвитку вітчизняних промислових технологій.

У вітчизняній практиці існує думка про те, що якщо мова йде про запозичення інновації, то необхідно орієнтуватися тільки на передові технології. На наш погляд, це не так. Технологія, яка може приносити максимальну віддачу на високотехнологічному підприємстві за кордоном, не обов'язково буде давати таку ж віддачу на вітчизняних підприємствах, які її придбали.

Головною причиною такого стану справ є відстала технологічна база більшості підприємств. У цій ситуації тільки системне оновлення обладнання дозволить отримати максимальну віддачу. Придбання ж одиначної інновації (наприклад, високопродуктивного верстата), швидше за все, не принесе очікуваної користі, оскільки не будуть задіяні інші ланки виробничої системи. Тому, перш ніж щось запроваджувати, необхідно оцінити власні технологічні можливості, а також, потрібно запозичувати тільки ті інновації, які підприємство може відразу ж освоїти та на їх основі просунути в перспективі вперед.

Таким чином, при виборі інноваційного проекту необхідно орієнтуватися не тільки на досягнення потенційно можливих абсолютних показників, а й на власну технологічну базу. Нехтування даними фактором при розробці інноваційних стратегій може призвести до того, що очікувана ефективність може бути не досягнута чинності недооцінки фактора технологічної реалізованості проекту.

6. Відсутність комплексної методики оцінки інноваційних ризиків при формуванні інноваційних стратегій.

Проблема оцінки ризиків набуває все більшої актуальності в умовах розвитку глобалізаційних процесів і посилення конкуренції на різних ринках.

В економічній теорії існує велика кількість різних підходів до оцінки ризиків. Можна виділити найбільш значимі методи: оцінка ризику на основі методів аналізу фінансового стану підприємства, оцінка ризику на основі

доцільності витрат; статистичні методи оцінки ризиків; метод аналогій; експертний метод, метод сценаріїв, метод Монте-Карло та ін. [3].

Однак існуючі методи оцінки ризиків не дозволяють дати комплексну оцінку ризику інноваційної діяльності підприємства. Підприємство в умовах динамічної економіки при реалізації інноваційної стратегії взаємодіє з різними контрагентами ринку (державою, інвесторами, споживачами, постачальниками), кожен з яких прагне мінімізувати власні ризики. Таким чином, орієнтація на минулі досягнуті показники діяльності підприємства не може бути основою для прийняття однозначного управлінського рішення. У зв'язку з цим виникає необхідність у розробці комплексної методики оцінки ризиків реалізації інноваційної стратегії, що враховує не тільки поточний стан підприємства, але й перспективи його розвитку.

7. Брак кваліфікованих кадрів.

Людський капітал компанії є головним творцем нових продуктів і постачальником їх на ринок. Постійний його розвиток і стимулювання мають позитивний ефект у формуванні інноваційних стратегій, а тому, й у майбутньому компанії.

Водночас на підприємствах спостерігається дефіцит кваліфікованих кадрів, зумовлений відтоком великої кількості фахівців за кордон і зниженням якості вітчизняної освіти. Цю тему порушує в своїй роботі Р.А. Фатхутдінов [4], зазначаючи, що основна проблема криється в освітньому процесі підготовки фахівців. Орієнтація на гуманітарний підхід призвела до примітивізації методів і процедур прийняття управлінських рішень. Крім того, скорочення інтересу до технічних напрямів освіти призвело до значного перекошу на ринку праці. У цьому зв'язку перспективний напрям розвитку освіти має бути пов'язане з розвитком інженерно-економічних спеціальностей, у процесі оволодіння якими майбутній фахівець отримував би навички не тільки в управлінні підприємствам, а й розумів би технологічні особливості виробничого процесу та можливості його удосконалення.

Наявність таких проблем не сприяє формуванню ефективних інноваційних стратегій, що в остаточному підсумку негативно впливає на конкурентоспроможність підприємств і невизначеність їх перспектив у майбутньому, що проявляється в наявності протиріч між зростаючими потребами в інноваціях та існуючими організаційно-економічними відносинами, а це в свою чергу вимагає перегляду поточної концепції стратегічного управління підприємствами.

Список літератури

1. Оценка эффективности и выбор инновационных проектов для инвестирования / Ф.Ф. Юрлов [и др.]. - М, 2008. - С. 46-47.
2. Рубан В. Инновационная модель стратегического развития Украины: методология и опыт / В. Рубан, О. Чубукова, В. Некрасов // Экономика Украины. – 2003. – № 6. – С. 14–19.
3. Портна О.В. Контролінг: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 240с.

4. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. - СПб., 2008. - С. 7.

Ключові слова: інновації, стратегія, інноваційна стратегія, інноваційні проекти, ефективність, стратегічне управління.

Ключевые слова: инновации, стратегия, инновационная стратегия, инновационные проекты, эффективность, стратегическое управление.

Key words: innovations, strategy, innovative strategy, innovative projects, efficiency.

Надійшла до редакції 12.11.2011р.